

Motion till riksdagen

1988/89:Jo722

av Lars-Erik Lövdén och Kurt Ove Johansson (båda s)
Översyn av miljöretten

Hotet mot miljön är ett av dagens allvarligaste samhällsproblem. För att trygga miljön för kommande generationer krävs åtgärder inom en lång rad olika områden. En viktig, för att inte säga nödvändig, förutsättning är att vi har ett väl fungerande system när det gäller att upptäcka och ingripa mot överträdelser av gällande lagar och föreskrifter. Det finns idag en lång rad brister i detta hänseende.

Bristerna beror inte endast på bevisvårigheter och olämpligt utformade straffskalor utan i hög grad också på att det straffrättsliga sanktionssystemet inte har den konsekvens och överskådlighet som är önskvärd.

Problemen illustreras väl i organisationsutredningens betänkande (SOU 1987:32) För en bättre miljö. Redan efter en "schematisk och inte alls heltäckande" genomgång av vissa miljöförfattningar konstateras där bl a följande:

"När det gäller den centrala miljörettslagstiftningen kan olika kravnivåer på den verksamhet som regleras ge egendomliga konsekvenser. Likartade beteenden kan komma att föranleda olika straffrättsliga bedömningar. För vissa beteenden och verksamheter gäller flera lagar parallellt, vilket understryker vad som nu sagts. Det kan vara straffbart enligt LKP att hantera en kemisk produkt, trots att tillstånd till den verksamhet där det förekommer meddelats enligt miljöskyddslagen och tvärtom.

En del miljöförstörande beteenden täcks inte av någon lagstiftning, t ex att orsaka skada på själva verksamhetsområdet för en miljöfarlig verksamhet - ML gäller omgivningsstörning och NVL gäller inte verksamheter som har tillstånd enligt ML.

Joniserande strålning faller utanför både ML och LKP. Strålskyddslagen, som skall ge skyddsregler ifråga om sådan strålning, ger enligt gällande lydelse inte något ekologiskt skydd utan behandlar endast skydd för människor. En ändring härvidlag har dock föreslagits av utredningen om översyn av strålskyddslagen (SOU 1985:58). NVL omfattar visserligen all inverkan på naturmiljön, således även strålning, men så tillämpas inte lagen i praktiken (exempel: prövning av ansökningar om uranbrytning i Pleutajokk resp. SFR 1 - lagret vid Forsmark).

Om straffbestämmelsernas innehåll och utformning är vidare att säga, att genomgången visar olika spännvid i straffskalorna, varierande krav på de subjektiva brottsrekvisiten, olika behandling av ringa fall, att inga lagar innehåller straffsanktionerad upplysningsplikt eller än mindre en straffsanktionerad sanningsplikt. Som enda lag ålägger ML tillsynsmyndigheten att

verka för att brott beivras medan KtL kräver en anmälan från tillsynsmyndigheten för att brott skall åtalas.

För de rättsvårdande myndigheterna torde det miljörättsliga systemet och därmed straffbestämmelserna te sig både inkonsekvent och svåröverskådligt. Redan en preliminär bedömning huruvida ett visst beteende kan vara straffbart förutsätter en ingående undersökning, där hänförandet av gärningen under rätt lagstiftning är ett svårt rättsligt problem. Detta illustreras tydligt i den genomgång av anmälda brott som redovisats i BRÅ Forskning 1985:5 s 115."

Det var bla mot denna bakgrund som utredningen i betänkandet förordade att en genomgripande översyn av hela miljöstraffrätten borde inledas snarast. Utredningens förslag om en sådan översyn bemöttes också positivt av remissinstanserna.

Att lagstiftningen är synnerligen svårtillämpad visar också den undersökning om "Miljöbrott och straff" som Brottsförebyggande rådet (BRÅ) nyligen publicerat.

Idag döms bara enstaka vitesförelägganden ut. Möjligheten att utdöma miljöskyddsavgift har bara utnyttjats tre gånger hittills och företagsbot inte alls. Bara i två fall har under senare år miljöbrottslingar dömts till fängelse i tingsrätten, och domarna har sedan ändrats i hovrätten. I några fall har brott mot miljöskyddslagen resulterat i domar på högst 35 dagsböter.

I miljöpropositionen (prop 1987/88:85) föreslogs vissa skärpningar av gällande straffbestämmelser. Förslagen antogs också av riksdagen. Dessa skärpningar är dock inte av den arten att de kan komma tillrätta med de problem som vidhänger miljölagstiftningen och som redovisats ovan. Det krävs här åtgärder av ett helt annat slag. Lagstiftningsmässigt är dessa visserligen svårare och kräver en grundligare utredning än enbart justeringar av straffskalorna eller ändringar av de subjektiva rekvisiten. När det gäller att forma en miljöpolitik inför 90-talet är det emellertid nödvändigt att snarast ta sig an frågor av detta slag.

Ett visst arbete har påbörjats i denna riktning av justitiedepartementet i samarbete med miljö- och energidepartementet. En gemensam arbetsgrupp har haft till uppgift att pröva förutsättningarna för att åstadkomma en mer samordnad och effektiv lagstiftning när det gäller såväl straffbestämmelserna som övriga bestämmelser på området.

I anslutning till behandlingen av miljöpropositionen avvisade jordbruksutskottet ett motionsyrkande av undertecknade om en utredning av miljörätten. Även miljö- och energiministern förordade i propositionen att tillsättandet av en utredning borde anstå tillsvidare.

Med hänvisning till det förberedande arbete som hittills bedrivits och det angelägna i att snarast få en effektivare lagstiftning bör emellertid tiden nu vara mogen att tillsätta en utredning med uppgift att göra en genomgripande översyn av miljöstraffrätten. Det arbete som utförts av den mellan justitiedepartementet och miljö- och energidepartementet bör kunna tjäna som underlag för utredningens arbete.

Hemställen

Mot. 1988/89

Jo722

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär en utredning om miljöstraff-
rätten.

Stockholm den 18 januari 1988

Lars-Erik Lövdén (s)

Kurt Ove Johansson (s)